

Bedömning för lärande kräver tydlighet

skoljobb.se/skolnyheter/Debatt/bedomning-for-larande-kraver-tydlighet-2012-08-27-105612.htm

Inlägget nedan är ett debattinlägg inskickat till oss på skoljobb.se från Fredrik Alvé, lärarutbildare på Malmö Högskola. Vill du också skriva ett debattinlägg? Mejla mig på david.wikstrom@skoljobb.se

Som lärare med tretton års erfarenhet av undervisning i grundskolan, som forskare kring bedömningsproblematik i allmänhet och inom historieämnet i synnerhet, som en av konstruktörerna av det kommande nationella provet i historia för år nio, vilket innebär ett stort kontaktnät med olika skolor, rektorer och lärare, och som regelbunden föreläsare om bedömning och betygsättning i allmänhet runt om i Sverige vågar jag påstå att jag har en ganska klar bild av hur skolans kärnverksamhet, det vill säga kunskapsuppdraget, behandlas i den svenska skolan. Utifrån mina intryck vågar jag påstå att jag kan peka på ett problem inom den svenska grundskolan som såväl gör lärarnas arbete i allmänhet som elevernas kunskapsarbetande i synnerhet mer svårförståeligt och oklart än det hade behövt vara. Problemet är en otydlighet kring vad eleverna förväntas kunna och hur de ska visa sina kunskaper.

Det relativa betygssystemet som infördes med läroplanen från 1962, innebar att eleverna skulle sorteras. Betygssystemet hade sin utgångspunkt i psykometrin, samma vetenskap som under många år med hjälp av intelligens tester sorterade unga män när de mönstrade för att göra militärtjänst. I skolan satte provens medel- och medianpoäng gränserna för betygen i klasserna som innebar att sju procent skulle ha ettor, 24 procent skulle ha tvåor, 38 procent skulle ha treor, 24 procent skulle ha fyror och 7 procent skulle ha femmor. Betygssystemet tappade snabbt trovärdighet och pedagogisk forskning och lärares intresse fokuserades istället på metoder för att göra undervisningen intressant och rolig. Denna entusiastiska experimentlusta och avhållsamhet från bedömning innebar dels att intresset för ämnens innehåll och roll i skolan försvann, i läroplanen från 1980 hade till och med många ämnen slagits ihop och/eller döpts om, och att bedömning och betygsättning sågs med stor skepsis. 1994 infördes ett kunskapsrelaterat betygssystem i den svenska skolan, vilket innebar att eleverna skulle betygsättas efter vad de kunde i ämnena, som nu återkommit, och inte i jämförelse med kamraternas poäng på prov, eller andra prestationer. Det blev emellertid aldrig den kunskapsrevolution ute på skolorna som konstruktörerna bakom läroplanen från 1994 strävade efter. Mål och betygssystemet var för krångligt och sedan ett år tillbaka har vi fått ännu en ny läroplan, Lgr 11, som ska rätta till detta med tydligare kunskapskrav. Det är bra, men fler problem återstår; oviljan till att lyfta ämnens roll finns kvar ute på skolorna. Generella metodiska lösningar på skolproblematiken har fortfarande uppmärksamheten ute i skolorna, det senaste är IT och entreprenöriellt lärande. Detta är djupt olyckligt med tanke på vad den allra senaste internationella vetenskapliga forskningen om framgångsrik undervisning visar.

Den pekar unisont på den formativa bedömningen som en viktig framgångsfaktor. Enkelt förklarar innebär den att eleverna dels måste få tydliggjort vad de förväntas utveckla för kunskaper, både genom instruktioner, kunskapskrav och med exempel, och dels att varje elev måste få en personlig återkoppling på sitt arbete eller sin utveckling där läraren, eller någon annan för den delen, pekar på vad eleven behärskar och vad som måste utvecklas. En sådan undervisning kräver lärare som behärskar sitt ämne, det som ska bedömas. I den anglosaxiska pedagogiska forskningslitteraturen talar man om både domain specifika kunskaper, sådant som är typiskt i de olika ämnena, och general knowledge, vilket är kunskaper du behöver i flera ämnen, eller som medborgare. För att kunna bedriva en undervisning som utgår från en formativ bedömning krävs att du som lärare behärskar båda fälten. Vi har nu nya kursplaner i skolans ämnen. Ser jag till kursplanen i historia är det en kursplan som kräver mycket kompetensutveckling av lärare för att de ska både förstå innehållet och kunskapskraven som deras elever ska bedömas utifrån. Det borde innebära en febril kompetensutveckling kring ämnena och de nya kursplanerna ute i skolorna. Men kontakta vilken skola som helst och fråga vad lärarna har kompetensutvecklats inom. Endast mattelärarna kommer svara ämneskunskap eller ämnesdidaktik. I övrigt handlar det om olika arbetsmetoder, IT och entreprenöriellt lärande, eller hur man kan förankra värdegrunden

genom att motverka rasism, mobbing eller hedersproblematik. En stor del av skolornas satsning på kompetensutveckling idag handlar också om formativ bedömning. Men beställarna, skolor och kommuner som kontakter mig, vill aldrig ha det ämnesspecifikt. Det ska presenteras som en metod som ämneslärarna sedan applicerar i klassrummet. Och det går givetvis, om lärarna har stor kunskap om sina ämnens didaktik. I Norrköpings kommun finns dock ett intressant projekt som tar bedömningsfortbildningen ett steg längre och låter sina lärare kompetensutvecklas som bedömare inom sina egna ämnen efter att alla lärare först genomgått en grundkurs i formativ bedömning. Men Norrköping är i det här fallet ett undantag som bekräftar regeln. Som jag ser det finns det två möjliga lösningar på problemet. Den ena innebär att bygga en helt ny skola, där det som idag egentligen är undervisningsmetoder, IT och entreprenöriellt lärande, eller medborgarkunskap som den beskrivs i värdegrunden blir nya ämnen med egna kursplaner och kunskapskrav. Då kunde ett skolschema se ut så här:

- IT-kunskap 60 min
- Att vara en god demokrat i ett mångkulturellt samhälle 40 min
- Att skapa företag 80 min
- Lunch
- Att lära hela livet 40 min
- Problembaserat lärande 70 min

Den andra vägen handlar om att erkänna att det är ämnena i skolan som är kunskapsuppdraget. Att det är ämnena som bedöms och betygsätts och att varje ämne har en egen kunskapssyn och didaktik som gör det svårt att komma med generella lösningar på de sjunkande kunskaperna i den svenska skolan. Det kräver att ämnenas status återupprättas på skolorna.

Jag vill påpeka att jag inte är emot pedagogiska arbetsmetoder som entreprenöriellt lärande eller IT i skolan. Jag har själv, både som forskare och lärare, sett hur datorer rätt använda kan entusiasmera eleverna och utveckla deras lärande. Jag har sett hur duktiga lärare låter eleverna lära sig både företagsekonomi och samhällsekonomi genom att låta dem starta företag genom hemsidor där de säljer sina produkter. Men i botten har det legat tydliga kunskapskrav om vad det är eleverna ska visa att de lärt sig om ekonomi. Om de gjort en snygg hemsida eller inte har inte höjt eller sänkt bedömningen. Det kan kännas trist att en snygg hemsida inte ska premieras, men det finns inte kunskapskrav för det i den svenska skolan.

All forskning idag pekar på att de lärare som kan visa vad eleverna ska kunna efter en kurs och som jobbar explicit mot det är de som lyckas bäst med kunskapsuppdraget. Då måste det i skolan vara tydligt vad eleverna faktiskt ska kunna. Min artikel går inte ut på att påstå att de ämnen som finns i skolan idag är de rätta. Jag kan tänka mig andra, men kunskapsuppdraget måste vara tydligt. En skola som är tydlig mot eleverna är rättvis, det är en värdegrund jag ställer upp på.

Fredrik Alvén